

Леся Українка.

ОДНО СЛОВО

(Оповідання тубольця з півночі).

Видавництво
"ЧАС"
у Києві.

Серія третя.
№ 28.

Ціна 2 коп.

416-5

ВИДАВНИЦТВО
„УКРАЇНСЬКИЙ УЧИТЕЛ”
ВИДАЛО ТАКІ КНИЖКИ:

- Ч. 1. **Гр. Шерстюк.** Україн. граматика для шкіл. Част.
” 2. **С. Чернасенко.** Про небо. Част. I
” 3. ” Діткам. Казки й вірші . . . . .
” 4. ” Як вродилася пісня. Казка . . . . .
” 5. ” Убогий жид. Казка . . . . .
” 6. **З. Топелус.** Пустун Розбишаченко. Казка . . . . .
” 7. **Бр. Гріш.** Казки. Кн. I. Іллек. Гр. Шерстюк . . . . .
” 8. **С. Чернасенко.** Граматка [Букварець] . . . . .
” 9. **Од. Кониський.** Арихметика для україн. шкіл . . . . .
” 10. **Б. Гринченко.** Про книги. Яких вигадано друкувал . . . . .
” 11. **Ш. Загряя.** Який був лад в Афинській державі . . . . .
” 12. „Світло” — Літературний ілюстр. збірник для дітей
Уложив. Гр. Шерстюк. Ц. — 35 коп.
” 13. **В. Корольов.** Про людське тіло . . . . .
” 14. **З. Топелус.** Казки . . . . .

Приймається передплата на рік 1909.

Рада щоденна українська політична, економічна, і літературна газета (рік видання — 1909, вертий.)

Напрямок газети не партійний демократично-поступовий

Особливу увагу РАДА звертає на місцеве життя провінції

Коштує РАДА з приставкою і пересилкою в Росії на 6 карб. Виплачувати можна частками. За границю 11 карб.

Розмір газети з 1 Янв. 1909 р. побільшено

За доплатою 2 карб. рокові передплатники „РАДИ” жуть мати **ДОДАТОК**

М. Аркас: „Історія України-Русі”

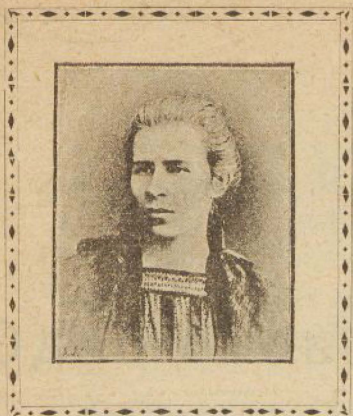
на розкішному папері, з велик. числом (210) ілюстрацій в артистичній оправі з англійського коленкору. В окремому продажу книжка ця коштує з пересилк. 4 карб. 75 коп.

Ширші відомості і пробні числа надсил. даром.

Адреса редакції і головної контори **У Києві Велика Підва**
на вул. д. 6. Телеф. 1458.

Редактор **М. Павловський.**

Видавець **Є. Чикаленко.**

Леся Українка.

ОДНО СЛОВО

(Оповідання тубольця з півночі).

УОП

В. М. КРАВЦІВ
КИЇВ

Видавництво
„ЧАС“
у Києві.

Ex libris
Bohdan Krawciw

Серія третя.
№ 28.
Ціна 2 коп.

HARVARD UNIVERSITY
WIDENER LIBRARY

ПОУ

B. N. KRAWCIW
UKR. GIFT

1908.

Друкарня 1-ої Київської Артлі Друкарської Справи
Трьохсвятительська 5.

Лєся Українка^{*)}.

Одно слово.

Лєсі Українці *).

Було їх тута три, чужих людей;
тепер нема. Один умер одразу,
як тільки-що приїхав, був слабій,
такий, як дівчина, огнем все дихав,
не їв нічого, тільки сніг і лід,
і з того вмер. Другий „чужий“ поїхав
кудись, не знаю, може що до дому,
а може далі, ми не розібрали,
як він казав. А третій заставався
ще довго тут. І сам у хаті жив,

*) *Лєся Українка*—це вигалане призвище талановитої української поетеси і письменниці. Народилась вона року 1871 (13 лютого), а перші її твори ~~було~~ надруковано, коли вона мала всього одинацять років життя; зараз ми маємо три збірники віршів Лєсі Українки: „На крилах пісень“, „Думи і мрії“ і „Відгуки“. Крім цього Лєся Українка пише по українських часописах і зробила багато талановитих перекладів з ріжних чужих мов.

не хтів нікого. Я ходив до нього, мій син ходив, сусіди теж ходили. Приходили—він нам казав: „сїдайте“ (так і казав по нашому,—навчився і цього слова, й інших слів багато) І ми сїдали, він давав нам чаю, і до вогню пускав, і так давав що небудь, що просили, тільки часом нічого не було, то так сидїли: він в книжку дивиться, а ми на нього. І довго так, аж поки нудно стане. А спати не давав у нього в хаті. Казав: „ідіть, я буду спати сам, я буду сам“—і так покаже палець один, що так один він буде в хаті. І вже тоді, як хто не йде, він візьме за плечі й виведе за двері геть. Не бив, а так виводив—він ніколи не бив нас. Як лихий бував, тоді кричав, ногами тупав, щось багато по своєму балакав, тільки ми того не розуміли. Часом так, хто зна чого він сердився—чужий, його не розбереш... Ну, все ж був добрий, не то, що наш „тойон“ *). У нас казали, що може він дурний, того і добрий. Але ж дурний хіба на книжці знає?

---

*) „Тойоном“ звать на півночі усякого начальника.

Він знав, куди і звідки річка йде,
і хто від чого хворий, хто умре,
хто видужає. Він багато знав,
дурний того не знає. Ми питали,
чи він розумний, і чи в нього дома
усі такі. То він сміявся тільки,
нічого не казав, не вмів сказати,
а може не хотів. Він потім знав
багато говорити і пісень
навчився наших,—дивиться на книжку,
таку, що сам зробив, і так співає,
як ми колись співали, геть до слова.
А пастки ставити і невід затягати
не вмів і не навчився, хоч і хтів.
Морозу він боявся. Рідко-рідко
виходив на мороз. Тоді як сполох *)
бувало видко, він тоді виходив,
хоч і мороз, любив на те дивитись.
У їхній стороні нема такого.
У їхній стороні й зимою сонце
і щось таке росте, що в нас нема,
і різне єсть таке, що ми не знаєм.
Він нам хотів про все те розказати,
але у нас те все ніяк не зветься—
казав „чужий“ — нема в нас слів таких.
Він нам по своєму казав слова,

---

*) Сполохом звать різнобарвне сяйво на небі, що дуже часто буває видко вночі в холодних північних краях.

як зветься це і те, я знав тоді, тепер забув—давно було, старий я,— тоді ще молодий був. І „чужий“ був молодий, а борода велика... Ще поки був здоровий, не така була та борода, а як заслаб, то виросла така, що аж по пояс, так наче в казці... В нас таких немає. Він довго був слабий,—казав, від того, що сторона йому чужа. Хто знає? Він їв, і пив, і спав, все як здоровий, казав: „нічого не болить“. А схуд і перше все лежав, дивився в стіну, ні з ким не говорив і виганяв, як хто приходив в хату. Потім раз прийшов до нас у хату сам. Багато казав нам і співав своїх пісень, все про таке, що в нас його немає, ми слухали, а потім всі поснули. Прокинулись—він плаче. Ми питаєм: „що хто тобі зробив?“ — „Ніхто нічого“.

Так і пішов, і більше не приходив. А ми ходили часто до „чужого“, як він лежав. Він вже не був лихий, не виганяв нікого, тільки часто так якось плакав і сміявся разом і все хотів одно якесь там слово нам розказати так, щоб зрозуміли,

казав, що легше буде, як розкаже.
А ми таки того не розбірали,
то щось таке, що в нас його нема.
Нераз казав, що як би те одно
йому хто дав, то він би був здоровий.
Питали ми, чи то яка ростина,
чи звірь, чи птиця, страва, чи одежа.
Казав, що ні. Раз батько мій сказав:
„Як би тут був твій батько або мати,
брат чи сестра, чи жінка, певне б ти
тоді здоровий був,—це ж певне їх
немає тут, і може й зветься так,
як в нас ніхто не зветься?“ Він по-
думав,
а потім головою покивав,
і каже: „ні, ще гірше б я журився,
як би й вони усі були в цій пущі,
як би й вони без того пропадали,
без чого я тут гину“... Батько мій
спитав його: „А в вашій стороні
того багато є?“ Він знов подумав,—
такі якісь у нього стали очі,
як в оленя, що на морозі плаче.
„Ні, каже, в нас його теж не багато,
ми більше мучимось, коли б здобути,
ніж тішимося з нього, але все ж
нам часом хоч здається, що вже маєм
хоч трошечки, або от-от здобудем,
або хоч забуваєм, що нема.“

Алеж ми живемо хоч трохи... ну, не знаю,
 як це по вашому... не так, як тут живуть,
 На це і я сказав: „та вжеж, у вас
 і їжи й всього більше“ — „Ні, не те, —
 сказав чужий, — я не про те кажу.
 Ну, от коли хто хоче вийти з юрти, *)
 а тут його не пустять, ще й прив'я-
 жуть,
 то як по вашому, де він сидить?“
 — Та вже ж у юрті! всі ми загукали.
 — „А як не в юрті, а де небудь так,
 аби це там було, де він не хоче,
 то це як зветься?“ — тут ми не вгадали:
 один казав „у лісі“, другий „в полі“,
 усе не доладу, а я мовчав,
 бо що так говорити, як не знаєш?
 Чужий усе загадував: „Ну, добре,
 а як то зветься, як хто має пташку
 таку, що довго вже сиділа в нього,
 і випустить летіти, як сказати,
 куди він випустить її?“ Знов кажуть
 хто „в поле“, хто „в тайгу“, **) а хто —
 „на сніг“.

*) Юртою зветься курінь вкритий повст'ю або звірячими шкурами. В таких юртах живуть люде по холодних північних краях.

**) Тайгою зветься в Сібірі величезні темні ліси, що вкривають собою сливе всю цю країну.

Чужий розсердився та вже до мене:
 „Ну, каже, як тебе тойон посадить
 в холодну“... „За що він мене поса-
 дить?“

Я заплатив усе!“ кажу чужому,
 тай сам розсердився. Той засміявся
 — „Ну, каже, не тебе, а так кого,—
 то що тому найгірше у холодній,
 чи те, що їсти й пити не дають,
 чи те, що родичів нема в холодній,
 чи те, що йти до дому не пускають
 і не дають робити, що він хоче?“

— „Та як кому, хто що найбільше лю-
 бить“,—

Сказав мій батько. Тут чужий зрадів
 (не знаю вже, чого!) і знов питає:

— „Отож, коли хто любить, щоб пу-
 скали

ходити скрізь, робити все, що хоче,
 то як сказати, що він любить? тільки
 одним сказати словом? Ну, хто скаже?“

Тут хто сказав: „робити“, хто — „хо-
 дити“

а хто — „не знаю“. Зморщився чужий:

„Ні, каже, все не те, немає слова!“

Ну, я вам так, без слова розкажу,
 ви тільки добре слухайте“, — „Та до-
 бре“,

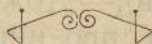
сказали ми, хоч нам уже обридло,

та жаль було чужого, бо слабий.
Він став казати: „Бачите, для мене
найкраще те, як можна скрізь ходити
і все робити, от цього й немає“.
Ми засміялись: видумав чужий!
Він скрізь ходив, куди і ми ходили,
хіба що сам не хтів. коли мороз,
а то ходив на влови і на рибу
і раз далеко їздив до „чужих“,
і до тойона, та й до нас приходив,
усюди був, і все робив, що хтів;
дивився в книжку, сам робив книжки,
і шив, і чай варив, і їв, що хтів,
що тільки мав, не одбірав ніхто.
„Хто ж не дає ходити і робити?
кажу йому, — не ми ж“? — „Та ні, не
ви!“
— „Хіба тойон? Так він коли приїде!
А ти собі тим часом скрізь ходи
і все роби, що хочеш, ми не скажем
тойонові“. — „Тойонів тих багато,
не тільки цей один“, сказав чужий.
— Так ті ще далі, ніж оцей, бо зроду
сюди не приїздять, ти їх не бійся,
не знатимуть, — вмовляєм ми чужого,
а він махнув рукою: „Що казати вам!
Не знаєте! Куди я тут піду?
І що я тут зроблю у вашій пуці?
а геть від вас поїхати не можу,

нема ж мені тут... ех, немає слова!“
 Та як замовк чужий, то так до ночі
 просидів і до нас не озивався.
 Не знаю й досі, що йому зробилось,
 що він такий лихий в той вечір був!
 І нащо там йому здалось те слово?
 Нема, ну, то, й нема! багато слів
 було у нього в книжці, ну, й казав би
 собі, яке хотів, а ми не знаєм,
 у нас нема книжок і мало слів.
 Еге, не доказав я про чужого.
 Так знаєте, умер він. Я до нього
 усе ходив. Питав я раз його,
 чого він умірає, чи з морозу,
 чи з кого слабість перейшла на нього
 (він часом так про інших говорив,
 коли хто умірав),— „тож ти розумний,
 сказав я,—знав про інших,— знай про
 себе“.

А він сказав: „я знаю, я від того
 вміраю, що у вас ніяк не зветься,
 хоч єсть його без міри в вашім краю,
 а те, від чого міг би я ожити,
 не зветься теж ніяк, немає слова,
 але й його самого в вас нема...
 Як би було хоч слово, може б я
 ще й жив би з вами“... і чужий аж пла-
 кав,
 як те казав, і я заплакав з ним,

бо жаль було чужого, добрий був.
А тее слово раз мені казав
чужий по своєму, та я його забув,
чуже воно, та й що ним назвати?
Не треба нам його. Чужим бач треба,—
казав чужий, що не один вмірає
отак як він і ще умре багато...
Уже б ми їм казали тее слово,
як хто з чужих людей отак заслабне,
так щож, коли його у нас нема.
І що воно й до чого тее слово?
То, певне, чари, то якесь закляття,
коли від того люде умірають.....

Ex libris
Bohdan Krawciw

Приймається пере

ЛІТЕРАТУРНО-НА

(рік видання дв

ський місячник літератури, на
книжками по 12--15 арк. дру
можних—7 карб. Можно вип

Адреса: Київ, Велика Волод

ець пр. М. Грушевський.

країнську щотижньо-
зету, призначену для
нських городських і
пських робітників.

СЛ

(Рік видан

на рік 3 карб., на 1 м.—30 к. Од

Адреса: Київ, В.-Владимирська

ктор С. Петлюра.

Видавниця

Рідний Край

4-ий РІК ВИДАННЯ

Виходить що тижня під редакцією О. Пчілки (О. Косач)
ть статті про громадські справи, оповідання, п'єси, вір
господарські, звістки про українські книжки, про театр
Цена з пересилкою, на рік 4 р. на півроку 2 р. на 3 місяці 1 р.

Рідний Край з ілюстрованим місячним додатком

МОЛОДА УКРАЇНА

(єдина часопись на Україні для дітей),
на рік 5 р., на півр. 2 р. 50 к., на 3 м. 1 р. 25 к.
ода Україна" окреме від Рідн. Краю 2 р. на рік, 1 р. на піврок

Адреса: Київ, Благовіщенська ул., № 97.

„ЧАС“ у Києві.

у книжкову і продається

КНИЖОК ДЛЯ НАРОДУ

Непорозуміння (з мал.)	Ц. 2 к.
Зробиття (з французьк.)	Ц. 3 к.
„Гаси вогонь, поки не розго- тр. автора, перек. з російськ.)	Ц. 4 к.
а. „Смерть“ (з польськ.)	Ц. 1 к.
во Нольсон. „Гроза міністрів“ (з мал.)	Ц. 3 к.
Доде. Остання лекція	Ц. 3 к.
казна. „Свинячий син“.	Ц. 1 к.
раїна. „Одно слово“ (з портр.)	Ц. 2 к.
ргенев. „Бірюк“ (з порт., перекл. з мал.)	Ц. 5 к.
Розегер. „Приятелі“ (з німецьк.)	Ц. 2 к.

серії Видавництва „ЧАС“ випустило

Щорічний Календарь „Час“

— на рік 1909. Ц. 10 коп. —

Купує 3 серію (10 назв.) до 15 янв. 1909 р.

Календарь буде видано безплатно.

Видання „ЧАСУ“ можна придбати в Кни-

жарні „Київськ. Старини“ Київ, Безаківська, 8.

або в книжарні „Літературно-Наукового

Вістника“ Київ, В.-Володимирська, 28.

Замовляє на складі на 1 карб., — той за пере-

силку не платить, а хто замовляє на 3 карб. —

платить дурно, яку схоче, серію книжок „ЧАСУ“ (10 назв.)

Пять відсотків від продажу виданнів „ЧАСУ“ буде при-
значено на пам'ятник Т. Шевченкові у Києві.

Всі три серії книжок (№№ від 1 до 30) кош-
тують 75 коп. без пересилки.